

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ

Розглянуто сучасні проблеми функціонування сільськогосподарських підприємств Одеського регіону. Проведено аналіз фінансового стану підприємств. На прикладі сільськогосподарського підприємства здійснено аналіз впливу факторів фінансової стійкості, платоспроможності, та ділової активності на зміну рентабельності активів з метою інтенсифікації виробничо-фінансових процесів.

The modern problems of functioning of agricultural enterprises of the Odessa region are considered. In a dynamics conducted analysis of the financial state of enterprises. On the example of agricultural enterprise will conduct the analysis of influencing of factors of financial firmness, solvency, and business activity on changing of profitability of assets with the purpose of intensification production-financial processes.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Одним із найважливіших завдань агропромислового виробництва постіндустріального типу є не тільки істотне збільшення обсягів сільськогосподарської продукції для забезпечення продовольчої безпеки держави, а й значне підвищення прибутковості й конкурентоспроможності галузі на базі ефективнішого використання економічного потенціалу агроєкосистем, матеріальних, трудових та фінансових ресурсів. Сільськогосподарське виробництво характеризують уповільнений рух капіталу, низька господарська маневреність, вразливість до змін природно-кліматичних умов. Тобто, йому характерна підвищена ризиковість, яка має компенсуватися вищою ставкою прибутковості порівняно з іншими галузями. Проте у сільському господарстві норма прибутку на вкладений капітал в тричі менше, ніж у середньому по економіці країни. Ці порівняння переконливо свідчать, що в Україні не відпрацьовано паритетних міжгалузевих економічних відносин, щоб галузь сільського господарства стала інвестиційно привабливою для бізнесу.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Вагомий внесок у розвиток теорії і методології фінансів аграрного сектора економіки належить українським ученим економістам П. Т. Саблуку, М. Я. Дем'яненку, В. М. Алексійчуку та іншим, які розглядають проблеми фінансового забезпечення. Питання впливу структури капіталу на фінансові результати господарювання, ефективного використання фінансового потенціалу знайшли відображення в публікаціях І. О. Бланка, Е. А. Божко, Л. О. Коваленко, Г. О. Крамаренко, О. О. Терещенка та ін. Разом із тим, незважаючи на значний науковий доробок, праці учених та інші публікації й розробки не охоплюють усього спектру проблем особливості функціонування сільськогосподарських підприємств та ефективного управління фінансовими ресурсами у нових умовах господарювання.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В сучасних умовах у розв'язанні проблем фінансового забезпечення аграрних підприємств безперспективно розраховувати лише на державну підтримку. Необхідно здійснювати пошук шляхів і важелів управління фінансовими ресурсами на мікроекономічному рівні, оптимізуючи склад та структуру фінансової бази суб'єктів господарювання.

Постановка завдання. Метою даної статті є проведення аналізу сучасного фінансового стану сільськогосподарських підприємств Одеського регіону, виявлення слабких місць формування та використання фінансових ресурсів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз стану сільськогосподарського виробництва країни свідчить, що галузь повільно виходить із кризи [1, с.56-124].

З 1999 року, завдяки активному реформуванню аграрного сектору, постійно нарощуються обсяги виробництва сільськогосподарської продукції. Найгіршим за останні десять років був 2003 рік, в якому виробництво склало лише 74,8 % до рівня 1999 року. У 2008 році обсяг виробництва склав 135,1%, врожай зернових і зернобобових культур склав понад 53 млн. тонн, середня врожайність зернових культур досягла 34,7 ц. з га.

Одним із деструктивних наслідків минулого десятиріччя є розбалансованість сільського господарства як цілісної економічної системи. В останні роки відбувався стрімкий розвиток птахівництва, насамперед за рахунок виробництва м'яса бройлерів, це пов'язано з швидким оборотом капіталу. Навпаки, у господарствах населення виробництво продукції тваринництва зменшується. У ринковій економіці одержання прибутку є метою підприємницької діяльності, тому вона виступає як рушійну силу розвитку підприємства і разом з цим служить основним джерелом фінансових ресурсів у багатьох учасників суспільного виробництва. Усе це визначає центральне місце і важливу роль прибутку в розвитку ринкової економіки. Якщо підприємство прибуткове, отже, воно життєздатне і конкурентоздатне.

В Україні за станом на 2008 рік нараховувалося 28,3% збиткових підприємств, у 2009 р. – 30,1%, 2010 р. станом на перше серпня – 16% [2]. Зниження частки збиткових підприємств підтверджується ростом абсолютної суми прибутку від звичайної діяльності до оподаткування. Так, якщо в аграрному секторі в 2008 році був прибуток від звичайної діяльності в розмірі 6041,8 млн. грн., то в 2009 році вже отриманий прибуток у сумі 7904,3 млн. грн. Основні тенденції аграрного сектора економіки повною мірою відносяться і до результатів виробничо-фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств Одеського регіону. Аналіз показав, якщо в 2008 р. у сільському господарстві області прибуток становив 538 млн. грн., то в 2009 р. прибуток отриманий у розмірі 472,3 млн. грн. Якщо прибуток сільгосппідприємств у 2008 р. займала 8 % від загальної суми прибутку, отриманої у всіх галузях виробництва, то в 2009 р. її рівень зменшився до 7,45 % [3, с.369-425; 4].

Для того щоб прибуток міг виявити свою роль, її розміри на підприємстві повинні відповідати вимогам ринкової економіки. Це спонукує підприємства підтримувати обсяг виробництва на відповідному рівні. Процес виробництва і реалізації продукції сільського господарства вимагає великих матеріальних витрат, у зв'язку з чим підприємства постійно мають потребу в додаткових джерелах фінансування. Самі підприємства на сьогоднішній день не мають у своєму розпорядженні достатні засоби. Необхідно постійно проводити аналіз ефективності використання залучених коштів, для того щоб підтримувати рівень рентабельності підприємства. Ключовими елементами фінансування сільськогосподарських підприємств є склад і структура фінансових ресурсів та джерел їхнього формування.

Раціональні управлінські заходи щодо оптимізації розміру та складу фінансових ресурсів забезпечать сталість фінансових відносин і успішний розвиток виробництва. Дані таблиці 2 показують, що за період 2009 року активи підприємств сільського господарства Одеського регіону зросли на 682 млн. грн. Необоротні активи росли в абсолютним вираженні на 163,9 млн. грн., однак в структурі зменшились на 3,1 пунктів. Оборотні активи сільськогосподарських підприємств зросли як по сумі, так і по структурі, і склали відносно 508,6 млн. грн., та відбулося на 3 пункти. Власний капітал підприємств зростає на 190 млн. грн., а доля його в структурі зменшилася на 2,5 відсоткових пункту.

Зменшення власного капіталу свідчить про ріст залежності підприємств сільського виробництва від залученого капіталу. В свою чергу склад залученого капіталу зростає лише за рахунок поточних зобов'язань, які зросли с 30,3% до 34,3% в сумі джерел формування засобів підприємства. Доля довгострокових зобов'язань зменшилася від 768,3 млн. грн. до 757,7 млн. грн., що в структурі складає відповідно 14,2 % до 12,4%, тобто на 1,8 відсоткових пункту. Аналіз фінансового стану сільськогосподарських підприємств за 2009 рік показує, що платоспроможність їх низька. Так, коефіцієнт загальної ліквідності на початок періоду склав 1,58, а на кінець лише 1,48, тобто у підприємств після виплат поточних зобов'язань нема достатньої кількості оборотних активів для виробничо-фінансової діяльності.

Вертикальний та горизонтальний аналіз балансу сільськогосподарських підприємств
Одеського регіону за 2009 рік

№ рядка	Стаття балансу	На початок звітного періоду		На кінець звітного періоду		Зміни за звітний період	
		млн. грн.	відсоток до підсумку	млн. грн.	відсоток до підсумку	абсолютні (+,-) тис. грн. (гр.3-гр.1)	Частка, пункти (гр.4-гр.2)
А	Б	1	2	3	4	5	6
Актив							
1.	Необоротні активи						
2.	Оборотні активи	2799,6	51,6	2963,5	48,5	+163,9	-3,1
3.	Витрати майбутніх періодів	2591,1	47,8	3099,7	50,8	+508,6	+3
4.	Необоротні активи та групи вибуття	24,6	0,45	34,4	0,57	+9,8	+0,12
		8,2	0,15	7,8	0,13	-0,4	-0,02
Пасив							
5.	Власний капітал	2721,2	50,2	2911,2	47,7	+190	-2,5
6.	Забезпечення наступних витрат і платежів	78,4	1,4	68,7	1,1	-9,7	-0,3
7.	Довгострокові зобов'язання	768,3	14,2	757,7	12,4	-10,6	-1,8
8.	Поточні зобов'язання	1644,5	30,3	2094,2	34,3	+449,7	+4,0
10.	Доходи майбутніх періодів	211,1	3,9	273,7	4,5	+62,6	+0,6
	БАЛАНС	5423,5	100	6105,5	100	+682	-----

Підприємства не мають власних обігових коштів. Так, на початок періоду недостатність власних коштів вкладених в оборотні активи склала 78,4 млн. грн., а на кінець періоду – 52,3 млн. грн. Сучасний стан показників сільського господарства такий, що вони не мотивують виробників до розвитку цього виду бізнесу.

Спостерігається неадекватний збільшенню обсягів виробництва рівень прибутковості в сільськогосподарських підприємства. Рівень рентабельності виробництва не підвищився, основний капітал галузі зменшився. Тому в сучасних умовах позиція підприємства визначається не лише його поточним фінансовим станом, але і його потенціалом, тобто здатністю розвиватися у нестабільному високо конкурентному середовищі. Одним із показників, якої в найбільшій ступені відповідає за ефективність діяльності підприємства, на наш погляд є показник рентабельності активів.

На прикладі сільськогосподарського підприємства проведено аналіз впливу факторів фінансової стійкості, платоспроможності, та діловою активності на зміну рентабельності активів з метою інтенсифікації виробничо-фінансових процесів [5].

Аналіз даних таблиці 3 показує, що підприємство за період 2008-2009 років успішно розвивало свою виробничо-фінансову діяльність, що підтверджується зростанням рентабельності активів на 8,92 відсоткових пункти і склав 43,08%.

Такі зміни були обумовлені, в першу чергу зростанням рентабельності продажу на 2,7087% відносно попереднього року.

Таблиця 3

Аналіз показників діяльності сільськогосподарського підприємства Одеського регіону за 2008-2009 роки

Показники	2008 рік	2009 рік	Відхилення (+,-)
1. Чистий прибуток, тис.грн.	1632	2734	+1102
2. Середньорічна вартість активів, тис.грн.	4776,5	6346	+1569,5
3. Середньорічна вартість оборотних активів, тис.грн.	2298	2984	+686
4. Середньорічна вартість власного капіталу, тис.грн.	1548	3386	1838
5. Середньорічна вартість залученого капіталу, тис.грн.	3228,5	2960	-268,5
6. Чистий доход, тис.грн.	29670	33304	+3634
7. Рентабельність активів, %	34,17	43,08	+8,92
8. Фінансовий важіль	2,0856	0,8742	-1,2114
9. Коефіцієнт фінансової незалежності	0,3241	0,5336	+0,2095
10. Коефіцієнт покриття зобов'язань оборотними активами	0,7118	1,0081	+0,2963
11. Коефіцієнт оборотності обігових активів	12,9112	11,1609	-1,7503
12. Рентабельність продажу, %	5,5005	8,2092	+2,7087

Потрібно відмітити, що у 2009 році відбулося збільшення рентабельності активів на 14,22%. Крім того, зростання коефіцієнта незалежності на 0,2095, та коефіцієнта покриття на 0,2963 призвело до збільшення рентабельності активів відповідно на 9,26% та 9,82%. Негативно на рентабельність активів вплинула оборотність обігових активів, яка зменшилась 1,7503, що призвело до скорочення рентабельності на 4,43%. Така ситуація свідчить про те, що додатково залученні кошти до виробничого процесу не супроводжуються адекватним зростанням доходів в вигляді виручки від реалізації.

Зменшення фінансового важеля з одного боку свідчить про те, що використання залучених коштів для підприємства призводить до зростання прибутковості активів, з іншого боку – до зменшення незалежності підприємства від залучених коштів. Підприємство вибрало обережну політику в часті управління структурою капіталу. Таким чином, на ряду із зростанням таких показників як рентабельність продажу, платоспроможності, та фінансової незалежності підприємству необхідно прискорити оборотність обігових активів за рахунок більш динамічної продажі продукції. Постійне підтримування таких показників діяльності підприємства на достатньо високому рівні дає змогу бути рентабельним в сучасних умовах.

Висновки і перспективи подальших розробок. Проведені дослідження дозволили виділити такі суттєві характеристики фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств: кількісне значення фінансового потенціалу залежить від обсягу та структури фінансових ресурсів підприємства; якісна характеристика визначається співвідношеннями між фінансовими ресурсами та джерелами їхнього формування. Аналіз основних елементів фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств Одеського регіону показав, що нині ще не склалася однозначна та чітка тенденція в його формуванні та використанні. Помітна тенденція зростання кількісних характеристик фінансового потенціалу, однак вона не є підкріпленою відповідними якісними змінами його елементів.

Список використаної літератури

1. Державний комітет статистики України. – Статистичний щорічник України за 2009 рік. – 631 с.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Державний комітет статистики України Одеське обласне управління статистики. – Статистичний щорічник Одеської області 2009 рік. – 556 с.
4. Сільське господарство України. – Київ, 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///localhost/C:/Temp/Rar\\$DR07.204/S_g%202009.pdf](file:///localhost/C:/Temp/Rar$DR07.204/S_g%202009.pdf).
5. Дані фінансової звітності сільськогосподарського підприємства Одеської області за 2008 – 2009 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.com.ua>.

Прийнято до друку 13.04.2011